

MAA- OIKEUDET LAHTI- PENKISSÄ

Maaoukeudet ovat lakanneet itsenäisinä tuomioistuimina ja siirtyneet sijaintipaikkakuntansa käräjäoikeuksiin, Helsingistä kuitenkin Vantaalle. Maaoukeustuomarit jatkavat entisellään, mutta istuvat vaihtelevassa määrin muitakin käräjäjuttuja. Insinööritkin jatkavat entisellään, mutta heitä tulee olemaan entistä vähemmän. Maaoukeuden lautamiesten sijaan astuvat käräjäoikeuden lautamiehet. Muuttuiko oikeastaan mikään muu kuin kyltti viraston oven päällä?

Monille jäi epäselväksi, miksi koko muutokseen ryhdyttiin. Maaoukeuksien työmäärä on vähentynyt niin paljon, että jotain täytyi kyllä tehdä, mutta muutoin muutoksen perustelut jäivät ontoiksi. Jäi sellainen maku, että joitain asioita ei haluttu sanoa halki. Vai oliko niin, ettei muutoksen takana mitään suurta yhteiskunnallista tarvetta ollutkaan, oli vain joidenkin virkamiesten päässä syntynyt ajatus järjestellä palikoita uudelleen. Ja kun juna on kerran lähtenyt liikkeelle, sitä ei pysäytä pirukaan. Kukaan ei sano, että annetaan nyt olla ja paneudutaan johonkin yhteiskunnallisesti tärkeämpään asiaan, niin kuin esimerkiksi siihen, pitääkö metsästyksen ja kalastuksen kuulua vieläkin maanomistusoikeuteen.

Jos maaoukeuksilla on ollut jotain heikkouksia, niin niiden ytimeen keskustelussa ei taas puututtu ollenkaan.

Vahvuutenaan maaoukeudet ovat pitäneet ensinnäkin kansanomaista ja tehokasta käsittelyä. Oikeudenkäynti on ollut ihmisille yksinkertaista ja halpaa. Oikeuteen on tai olisi voinut mennä ilman avustajaakin. Liekö kansalaisten luottamus kuitenkin ajan mittaan vähentynyt, kun asianajajien käyttäminen lisääntyy jatkuvasti heidän huimista palkkioistaan huolimatta. Tehokas käsittely on saanut kääntöpuolekseen pikatuomioistuimen luonteen, mutta sen olisi pitänyt jo lieventyä, kun kansliatuomioiden antaminen on tehty mahdolliseksi. Kaikille piireille liian yksinkertainen oikeudenkäynti ei kai kuitenkaan passaa.

Maaoukeuksien toinen vahvuus on ollut siinä, että niillä on omaa asiantuntemusta, jota ne ovat myös käyttäneet. Jos valittaja esittää kauppakirjoja, joilla

hän on myynyt maataan 100 mk/m², niin maaoukeus voi onnitella häntä hyvin tehdyistä kaupoista mutta lausua, että sen tietämyksen mukaan maan yleinen hinta paikkakunnalla on kuitenkin vain 10 mk/m². Kaikessa oikeudenkäynnissä tämä ei ole itsestään selvää. Tuomioistuin ei saisi tietää itse mitään ja tuomio saataisiin perustaa vain osapuolten oikeudessa itse esittämiin seikkoihin. Tämä on kuin mittatilaustyönä tehty juristeille ja juristerialle, sillä harva maallikko tällaisilla pelisäännöillä pärjää. Maaoukeudet eivät ole niillä pelanneetkaan, vaan pyrkineet aineelliseen totuuteen. Niin nurinkurista kuin se onkin, niin vaikka tämänkin seikka olisi varmaan tavallisen kansalaisen kirjoittaman oikeudenkäynniskaaren ensimmäinen lause, se on käännetty maaoukeuksia vastaan. Ja maaoukeusinsinööri on tässä suhteessa se pahin perkele, joka uhkaa – kun en kehtaa sanoa, mitä hän oikeastaan uhkaa – kai puolta valtakunnan oikeusjärjestystä.

Kun maaoukeusuudistus oli lopultaikin hyvin lievä, onko siinä sitten enää mitään vastustettavaakaan? Maaoukeuden vastaavat tähän kai, että ajan mittaan pelätään käräjäoikeuksien jäykemmän kulttuurin siirtyvän maaoukeuksiinkin, ja maaoukeudet menettävät vanhat vahvuutensa. Katselmuksista luovutaan ja juttu ruvetaan tuomitsemaan näyttöjen ja ”näyttöjen” perusteella. Daavid ei tule lyömään Goljatia, vaikka tehokas käsittely ja virallisperiaate onkin luvattu säilyttää.

Maaoukeuksien oma resepti ongelmien poistamiseksi oli kuulemma se, että maassa olisi ollut vain yksi tai kaksi maaoukeutta. Sellaisella muutoksella olisi saatu monia etuja, vaikka eräs kansanedustaja sitä lain lähetekeskustelussa epäilikin. Niistä on kuitenkin turha enää puhua, kun juna meni jo. Maaoukeudet taisivat herätä omassa asiassaan liian myöhään.

Ihan oma lukunsa on uudistuksen yhteydessä esiintynyt pyrkimys lempata maaoukeusinsinöörit yli laidan. Juristinäkemyks on, että esimerkiksi se, mikä tie tuottaa huomattavaa haittaa, on oikeudellinen kysymys, jonka voi ratkaista vain juristikoulutuksella. Eikä maanmittausinsinööreillä tunnusteta olevan oikeudellista koulutusta edes oman alansa kysymyksissä, mutta sen sijaan juristeilta puuttuva arviointikoulutus ei estä ollenkaan sitä, että viimeisen päätösvallan arvioinnissa ja korvausten määrittämisessä pitää olla aina heillä. Kun tämänkin asian pintaa vähän raaputtaa, niin eiköhän sieltä löydy pohjimmiltaan ammattikuntaetuudet. Maaoukeusinsinöörien poistamisesta järjestelmästä luovuttiin tosin tässä yhteydessä, mutta veikkaanpa sen nousevan ennen pitkää uudelleen esille. – Ellei virta sitten käänny kokonaan toiseen suuntaan niin, että erityisalan asiantuntemusta aletaan laajemminkin arvostaa. Syyttäjälaitoksessa tätä on jo tapahtunutkin.

Uudistus on tapahtunut ja sen kanssa on opittava elämään. Aika näyttää, oliko uudistuksen vastustaminen kaukonäköisyyttä vai vainoharhaa. Tai sitten ei kumpakaan; hyvin toimivan järjestelmän muuttaminen oli vain yksinkertaisesti tarpeetonta.